

Výročí úmrtí B. Riemanna

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 12 (1967), No. 4, 247

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138758>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1967

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

250. VÝROČÍ SMRTI GOTTFRIEDA WIELHELMA LEIBNITZE (1646—1716)

19. 12. 1966 pořádala JČMF a Čs. společnost pro dějiny věd a techniky v zasedací síni ČSAV vzpomínkový večer věnovaný Leibnitzovu výročí. Na večeru, který zahájil ak. V. Kořínek připomenutím hlavních zásluh Leibnitzových v matematice a logice, přednášel dr. Luboš Nový. Podal celkový přehled Leibnizova života a díla a soustředil se především na vnitřní i vnější podmínky a předpoklady Leibnizovy vědecké a veřejné činnosti. Srovnával život Leibnizův a jeho největšího soka v matematice Isaaka Newtona a ukázal, jak Leibniz měl touhu vyniknout a uplatnit se společensky i politicky, ale jeho zájmy se tříštily v nepříliš příznivých poměrech drobných státečků tehdejšího Německa. Filosofické sklony ho vedou sice nejprve k logice o matematice, ale mezi jeho spisy je i práce z mechaniky a díla věnovaná politickým aspektům tehdejšího tureckého nebezpečí. V příležitostném spise dokonce nabádal Ludvíka XIV. k egyptské expedici a v něm se objevuje i myšlenka na průplav mezi Rudým a Středozezemním mořem. K tomu přistupuje jeho pětadvacetiletá funkce dvorního hannoverského historika, díky níž se stal zakladatelem německé kritické historiografie. Jeho politické styky s Pruskem, Vídní i Petrohradem nebyly příliš taktické a tak si sám postupně znemožnil politickou kariéru, po které celý život toužil, odchází do ústraní a umírá zcela osamocen. Proti jeho životu, život Newtonův je založen na stále sílící váze jeho přírodovědecké autority, z níž pramení jeho filosofie a nakonec i politická kariéra. Do značné míry zde měly svou úlohu společenské podmínky, v nichž Newton mohl přírodovědecky vyniknout, zatímco Leibniz v této oblasti nemohl uspokojit svou ctižádost a tak byl odváděn od své vědecké práce, od publikování vědeckých výsledků, které z větší části zůstaly v jeho nepublikované pozůstalosti. Z tohoto hlediska se ovšem jeví v jiném světle i spor Newtona a Leibnize o objev infinitezimálního počtu.

Přednáška tak přiblížila Leibnize z širších, nikoliv jen historicko-matematických hledisek.

-fj-

VÝROČÍ ÚMRTÍ B. RIEMANNA

1. 3. 1967 pořádala JČMF a Čs. společnost pro dějiny věd a techniky v zasedací síni ÚTIA přednášku u příležitosti 100. výročí smrti BERNARDA RIEMANNA (1826—1866). O Riemannově životě promluvil dr. Luboš Nový. Ukázal na jeho matematické nadání, které se projevilo už v mládí, na rodinné poměry, které Riemanna nutily studovat v Göttingen teologii, ke které jen ze záliby studoval zároveň matematiku a fyziku. Naznačil, že Riemannova inspirace nepřišla z Gaussových přednášek v Göttingen, ale z dvouletého studijního pobytu v Berlíně. Úspěch Riemannův počíná disertací oponovanou Gaussem. Gaussova pochvala mu upravuje cestu do vědeckého světa a tak v roce 1854 podává habilitaci a záhy po Gaussově smrti se stává profesorem. Jeho vědecký zájem byl rozdělen mezi matematiku i fyziku; z devíti větších vědeckých prací, které publikoval během svého života, bylo jen pět matematických. Zatímco však jak v matematice, tak i ve fyzice vycházel z tradiční tematiky a usiloval o postižení základních problémů, jen v matematice dosáhl pronikavých úspěchů. Jeho zájem o geometrii byl do značné míry spojen i se zájmem o filosofii. — Druhý přednášející, dr. Alois Švec, se soustředil především na Riemannovu habilitační přednášku *Über die Hypothesen welche der Geometrie zu Grunde liegen*. Naznačil, že její působení bylo právě v jejím filosofickém a matematicky nedokonalém rouše. Riemannova snaha po vyjádření diferencovatelné variety byla pak dlouhou dobu podnětem pro rozvoj geometrie v díle Helmholtzově, Lieově, Weylově, Hausdorffově, Poincarého a myšlenky naznačené v této práci lze vysledovat ještě v některých abstraktních partiích dnešní geometrie.

-fj-